

Сабақтың мақсаты:

- -көміртегі атомының электрондық құрылымын және оның әр түрлі қосылыстардың туындауына әсерін түсіну
- - органикалық қосылыстар үш еселенген көрініс
- - көміртегінің тізбек тудыру қабілетін және соның салдарынан органикалық қосылыстардың әр түрлілігін түсіну
- - гомологтық қатардың туындауын түсіну
- - изомерлер туындауының мүмкіндігін түсіну

Алкандар. (қаныққан көмірсутектер. Парафиндер..)

Алкандар – көміртектің барлық атомдары дара (σ -) сигма байланыспен байланысқан жалпы формуласы мынандай көмірсутектер

Метанның гомологтық қатары

Гомологтар – құрылысы мен қасиеті ұқсас ,бір немесе бірнеше CH_2 . тобына айырмасы бар жалпы формуласы бірдей заттар

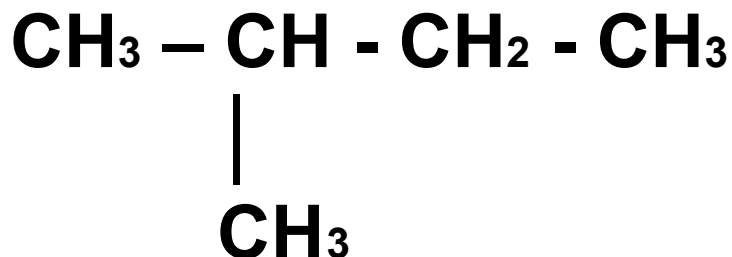
- CH_4 метан
- C_2H_6 этан
- C_3H_8 пропан
- C_4H_{10} бутан
- C_5H_{12} пентан
- C_6H_{14} гексан
- C_7H_{16} гептан
- C_8H_{18} октан
- C_9H_{20} нонан
- $\text{C}_{10}\text{H}_{22}$ декан

Радикалдар – жұптаспаған электроны бар бөлшектер.

Саны	Сан атауы	Радикалдың формуласы	Радикалдың атауы
1	Моно-	-CH₃	Метил
2	Ди-	-C₂H₅	Этил
3	Три-	-C₃H₇	Пропил
4	Тетра-	-C₄H₉	Бутил
5	Пента-	-C₅H₁₁	Пентил

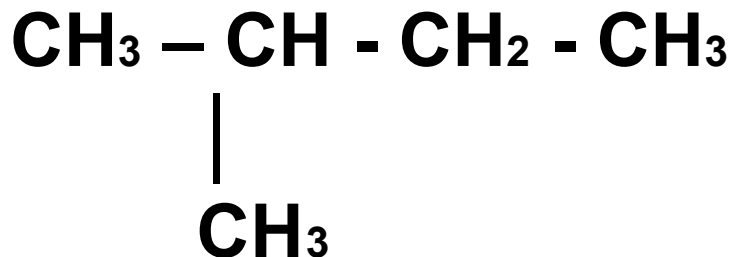
Алкандардың Изомериясы және номенклатурасы

Құрылымдық:

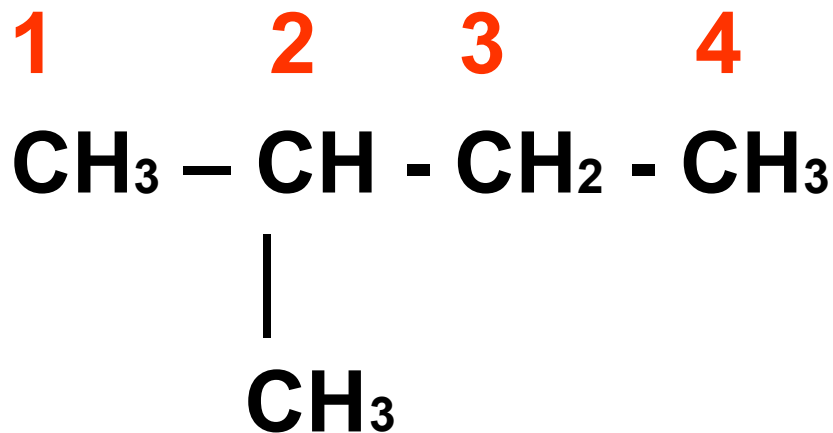
Алгоритм.

1. Негізгі тізбекті таңдап алу:

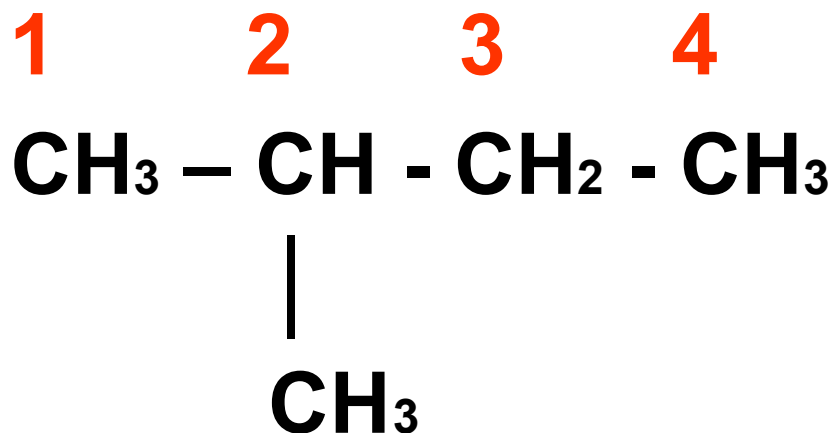
Алкандардың Изомериясы және номенклатурасы

2. Негізгі тізбектегі атомдарды
нөмірлеу және радикалдың орнын
анықтау

Алкандардың Изомериясы және номенклатурасы

3. атау:

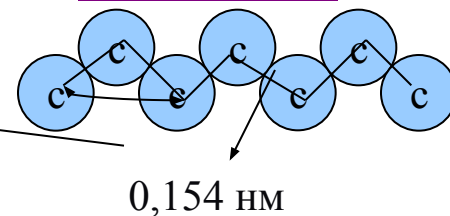

2 - метилбутан

Метанның құрылысы

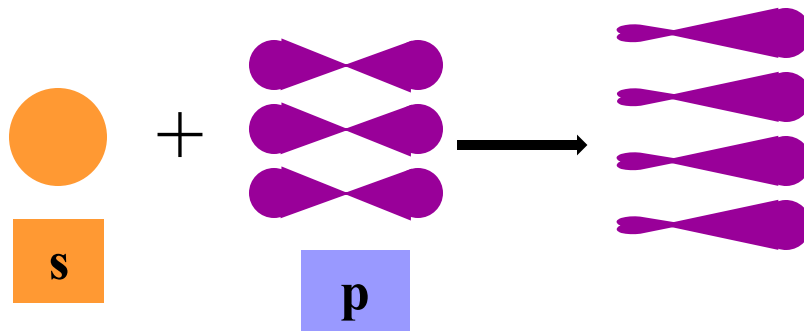
- алкандарға sp^3 -гибридтену тән;
- байланыс ұзындығы $C-C = 0,154$ нм
- орбиталдар арасындағы бұрыш = $109^\circ 28'$

сурет 3.

Гибридтелген орбиталь

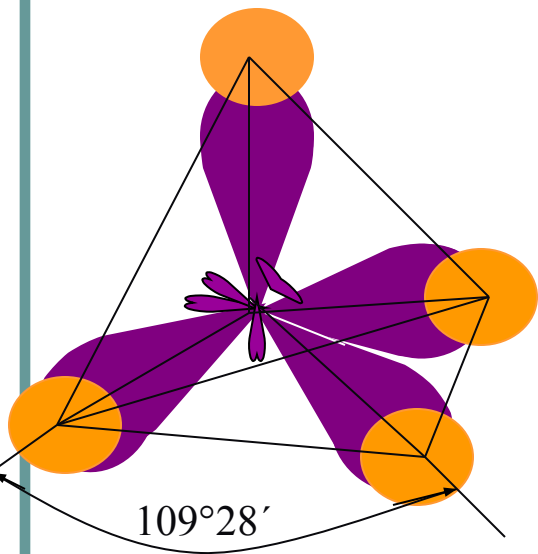
сурет 1.

көміртегі және сутегі орбитальдарының қабысуы

сурет 2.

Метан

Физикалық қасиеттері

$\text{C}_1\text{H}_4 \dots \text{C}_4\text{H}_{10}$ –
газдар
Т қайнау:
 $-161,6 \dots -0,5 \text{ }^\circ\text{C}$
Т балқу:
 $-182,5 \dots -138,3 \text{ }^\circ\text{C}$

$\text{C}_5\text{H}_{12} \dots \text{C}_{15}\text{H}_{32}$
–сұйықтар
Т қайнау:
 $36,1 \dots 270,5 \text{ }^\circ\text{C}$
Т балқу:
 $-129,8 \dots 10 \text{ }^\circ\text{C}$

$\text{C}_{16}\text{H}_{34} \dots$ ары
қарай қатты заттар
Т қайнау:
 $287,5 \text{ }^\circ\text{C}$
Т балқу:
 $20 \text{ }^\circ\text{C}$

Салыстырмалы молекулалық массаларының өсу ретіне қарай қайнау, балқу температуралары артады